

PRAVILNIK O POSTUPKU REGISTRACIJE I SADRŽAJU REGISTRA UGOVORA O RADU POMORACA I RADNIKA NA POMORSKIM RIBARSKIM PLOVILIMA

Učur, Marinko Đ.; Smokvina, Vanja

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2011, 32, 527 - 546**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:229953>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

PRAVILNIK O POSTUPKU REGISTRACIJE I SADRŽAJU REGISTRA UGOVORA O RADU POMORACA I RADNIKA NA POMORSKIM RIBARSKIM PLOVILIMA

Dr. sc. Marinko Đ. Učur, redoviti profesor,
Vanja Smokvina, mag. iur., asistent,
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 347.793 : 349.22
Ur.: 20. prosinca 2010.
Pr.: 11. ožujka 2011.
Stručni rad

Sažetak

Dana 17. lipnja 2010. stupio je na snagu Pravilnik o postupku registracije i sadržaju registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. U našem pravnom sustavu, preciznije u propisima o radnim odnosima, dosta je dugo posebno postojala obveza registracije ugovora o radu pomoraca i ribara. To je zahtjev konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR-a, ILO, OIT), ali i pravne stečevine Europske unije. Navedenim pravilnikom propisuje se postupak registracije i sadržaj registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Radnopravni pojmovi i kategorije koje su predmet sadržaja ovoga Pravilnika potvrđuju izrazitu specifičnost radnih odnosa pomoraca i ribara, kao dijela radnih odnosa u djelatnostima morske tehnologije. Posebno se naglašavaju javnopravne karakteristike tih odnosa.

Ključne riječi: *ugovor o radu, pomorac, radnik na pomorskim ribarskim plovilima, registracija.*

1. UVOD

Uvažavajući brojne specifičnosti i javnopravne karakteristike radnog odnosa pomoraca i ribara, Zakon o radu¹ je u odredbama čl. 12. st. 6. i 7. propisao: „Ugovor o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima mora se registrirati pri uredu državne uprave u županiji, odnosno Grada Zagreba nadležnom za poslove rada, a postupak registracije i sadržaj registra propisat će posebnim pravilnikom ministar nadležan za rad.“²

1 Zakon o radu, NN br. 149/09, objavljen 15. 12.2009. godine, a stupio na snagu s danom 01.01.2010. godine.

2 Zakon o radu, cit., čl. 12. st. 6. i 7.

Pozivom na odredbe čl. 12. st. 7. Zakona o radu (što u nomotehničkom smislu predstavlja „vizu“, odnosno pravnu osnovu za donošenje propisa³) ministar gospodarstva, rada i poduzetništva donio je Pravilnik o postupku registracije i sadržaju registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima (u nastavku: Pravilnik).⁴ „Ovim se Pravilnikom utvrđuje postupak registracije i sadržaj registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima (u daljnjem tekstu: ugovor).“⁵

Ovaj je Pravilnik umjesto riječi „ribara“, u skladu s navedenim odredbama Zakona o radu, pravilnije napisao riječi „radnika na pomorskim ribarskim plovilima“.⁶

U konvenciji Međunarodne organizacije rada (u nastavku: MOR) br. 114. o ugovoru o zapošljavanju ribara (1959.), u čl. 2., dat je drugi pojam ribar, kao „svaka osoba koja je zaposlena ili primljena na brod u bilo kojem svojstvu na ribarskom brodu i koja je upisana u registar posade“.⁷ No, zbog drugih „definicija“, koje se daju u drugim propisima, uputno je bilo odvojiti pojam „ribar“ od pojma „radnika na ribarskim pomorskim objektima“.⁸

Dana 10. studenog 1921. godine MOR (ILO, OIT) donijela je posebnu Rezoluciju (na konferenciji) da se status ribara i režim rada na ribarskim brodovima izdvoji iz režima kojim se uređuje život i rad pomoraca. Iza toga su uslijedile konvencije i preporuke MOR-a. Tako je donesena Preporuka br. 7. (1920.), kojom se ograničava (određuje) radno vrijeme ribara. Zatim je Međunarodni ured (biro) rada dao mišljenje, 20. siječnja 1924. godine, da se konvencije o pomorcima (donijete u Ženevi) ne mogu primjenjivati u industriji za preradu riba ni na ribarskim brodovima. Zakon o radu osnovni je propis o ribarima, uz zakon i konvencije, te svakako i pravo EU-a, koje taj status uređuju.⁹ No, svakako treba navesti i Zakon o morskom ribarstvu¹⁰, koji također regulira navedenu problematiku.

Od ribara – radnika na pomorskim ribarskim plovnim objektima očekuje se znanje o dostignućima iz oblasti tehnike ulova, primjene novih ribolovnih alata i metoda ribolova i pratećih djelatnosti. Ribarski posao je vještina uz stečena znanja

3 Vidi o tomu opširnije, UČUR, Marinko, Nomotehnika, Veleučilište, Rijeka, 2007.

4 Pravilnik o postupku registracije i sadržaju registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima NN br. 70/10 od 09.06.2010.

5 Isto; članak 1.

6 Isto; vidi Zakon o radu, cit., čl. 12. st. 6. i 7., kao i čl. 3. st. 1.

7 UČUR, Marinko, LALETA, Sandra, Konvencije MOR-a s komentarima, Pravni fakultet Rijeka i TIM-press, Zagreb, 2007.; KYOVSKI, RADOVAN, Konvencije i poročila MOR-a, Ljubljana, 1975., str. 275-278.

8 Vidi Zakon o morskom ribarstvu NN br. 56/10; UČUR, Marinko, Pitanja rada i radnih odnosa u Zakonu o morskom ribarstvu, Radno pravo, 7-8/10 Zagreb, 2010. str. 40 i dr.

9 Konvencije br. 112 (1959) o minimalnoj starosti za prijem na ribarske brodove; br. 113 (1953) o zdravstvenom pregledu ribara br. 114 (1959) o ugovoru o zapošljavanju ribara br. 125 (1966.) o dokazima za obrazovanje ribara i br. 126 (1966.) o stručnom usavršavanju ribara, vidi u UČUR, Marinko, LALETA, Sandra, op. cit.

10 Zakon o morskom ribarstvu, NN br. 56/10.

u školama.¹¹ To obavljaju: zapovjednik ribarskog broda, upravitelj stroja i vođa ribolova i drugi članovi posade ribarskoga broda u morskom ribarstvu.¹²

Europsko pravo je već sada, unatoč skorom ulasku Republike Hrvatske u Europsku uniju, nezaobilazan čimbenik reguliranja pitanja ribara i pomoraca. Svakako valja istaknuti Zajedničku ribolovnu politiku EU-a¹³, za koju pravna osnova leži u čl. 38.-44. Ugovora o funkcioniranju EU-a¹⁴ (bivši čl. 32.-38. Ugovora o europskoj zajednici). Zajednička ribolovna politika EU trenutno se nalazi u fazi reformiranja i postavljanja novih ciljeva do 2020. godine, sa zacrtanim rokom donošenja zakonodavnog akta u prvoj polovici 2011. godine, kako bi učinkovitije osigurala ekonomsku održivost europske flote, očuvanje ribljih zaliha, integrirajući se s pomorskom politikom u pružanju kvalitetne hrane za potrošače.¹⁵

Akti EU-a, prije svega uredbe i direktive EU-a dio su pravne stečevine EU-a¹⁶ i njima su usklađeni propisi o ribarima u morskom ribarstvu (upravljanje resursima, nadzor), kao dio zajedničke jedinstvene politike EU-a o morskom ribarstvu¹⁷. Nezaobilazan čimbenik u oblikovanju i tumačenju europskoga prava je sudska praksa Europskog suda, koji se također bavio i pitanjima pomoraca i ribara.¹⁸ Jedinstvene su mjere u sustavu politike EU-a o morskom ribarstvu. Ribari su

- 11 Konvencija MOR-a br. 126 (1966) o stručnom obrazovanju (usavršavanju) ribara.
- 12 To mogu biti: priučeni radnik, ribar, specijalizirani stručni radnik – brodovođa ribarskog broda (mala obalna plovidba), motorist, stručni radnik brodovođa ribarskog broda (velika obalna plovidba), ribonautičar, strojovođa ribarskog broda, brodstrojar. (Vidi ALFIERVIĆ, S., Kadrovi kao faktor razvoja malog ribarstva, Problemi i unapređenje morskog ribarstva, (Zbornik), Punat, 1980.
- 13 Zajednička ribolovna politika, Ured službenih izdanja Europskih zajednica, Luxembourg, 2009., dostupno na: http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_en.pdf, posjećeno 28.02.2011.
- 14 Ugovor o funkcioniranju Europske Unije, (Treaty on the Functioning of the European Union), Official Journal of the European Union (dalje u tekstu: OJ), C 83/47, od 30.03.2010.
- 15 Zelena knjiga o reformi zajedničke ribarske politike, od 22.04.2009., dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0163:FIN:EN:PDF>, posjećeno: 28.02.2011.
- 16 STEINER, Josephine, WOODS, Lorna; EU Law, New York, Oxford University Press, 2009., str. 110., vidi još i HERDEGEN, Matthias, Europsko pravo, Rijeka, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2002., ČAPETA, Tamara, ĐURĐEVIĆ, Zlata, GOLDNER LANG, Iris, LAPAŠ, Davorin, MATAIJA, Mislav, PERIŠIN, Tamara, PODOLNJAK, Robert, RODIN, Siniša, SELANEC, Goran, VASILJEVIĆ, Snježana, Reforma Europske unije Lisabonski ugovor, Zagreb, Narodne novine, 2009.
- 17 U pogledu navedenog više u: Deklaracija Vijeća od 30.05.1980 o Zajedničkoj ribolovnoj politici, OJ C158, od 27.06.1980., str. 2.; Uredba Vijeća br. 2371/2002 od 20.12.2002 o očuvanju i održivom iskorištavanju ribolovnih resursa sukladno Zajedničkoj ribolovnoj politici, OJ L358, 31.12.2002., str. 59.-80.; Direktiva 2006/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 06.09.2006. o kvaliteti svježih voda koje zahtijevaju zaštitu i poboljšanje kako bi se poduprlo morski život (konsolidirana verzija), L 264/20 od 25.09.2006.
- 18 Vidi opširnije Odluku Europskog suda C 438/05 International Transport Workers's Federation and Finnish Seamen's Union v. Viking Line ABP and OÜ Viking Line Eesti, od 11.12.2007., ICR 741, također: Horak, H., BODIROGA-VUKOBRAT, Nada, HORAK, Hana, More liberal and economic and less social approach (Impact of the recent ECJ rulings), Croatian Yearbook of European Law and Policy, No. 4., 2008., str. 49.-74.

poslodavci i posloprimci. Za obavljanjeorskog ribolova moraju ispunjavati uvjete. Ribolov na moru prate brojne isprave, evidencije, uvjeti (povlastice, ribolovni alati i dr.). Plovila koja čine ribarsku plotu određena su s obzirom na snagu pogonskoga stroja i tonažu plovila.

Za okvir ove teme, prvenstveno je bitan gospodarski ribolov kao „djelatnost lova i sakupljanja morskih organizma koji se obavlja temeljem povlastica za gospodarski ribolov zbog stjecanja dobiti“.

Ribar je uvijek fizička osoba, bez obzira je li riječ o poslodavcu ili posloprimcu. Pojmovi u ovom Pravilniku, navedeni u njegovom sadržaju raspoređenom u odredbama jedanaest (11) članaka, su: registracija, registar, ugovor o radu, pomorac, radnik na pomorskim ribarskim plovilima, ured državne uprave nadležan za poslove rada, poslodavac – ribar, pomorska ribarska plovila, registar, imenik i dr.

U čl. 2. Pravilnik određuje stvarnu i mjesnu nadležnost za registraciju ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. To je ured državne uprave u županiji, odnosno ured Grada Zagreba nadležan za postave rada. Tu stvarnu nadležnost treba tumačiti u skladu s propisima o državnoj upravi.¹⁹ Mjesna nadležnost je „prema sjedištu poslodavca kod kojega pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu zasniva radni odnos“. Budući da poslodavac može biti i fizička i pravna osoba, mjesna nadležnost će se određivati prema sjedištu pravne osobe, odnosno prebivalištu fizičke osobe.²⁰ Ostali pojmovi objašnjavaju se u drugom dijelu rada. Vezuju se uz pojam ugovora o radu (shodno Zakonu o radu), pojam pomorca (prema Pomorskom zakoniku), pojam ribara (shodno Zakonu o morskom ribarstvu i drugim propisima), pojam broda, odnosno pomorskoga ribarskog plovila (prema Pomorskom zakoniku i Zakonu o morskom ribarstvu) i dr.

2. REGISTRACIJA UGOVORA O RADU POMORCA I RIBARA

2.1. Uvodno o registraciji

Pomorci i ribari na moru su članovi posade broda. Obavljanje prestacije rada vrši se nakon ukrcanja na brod, bez obzira što ugovor o radu može biti sklopljen, i u pravilu i jest, prije toga dana. Radnopravni status pomorca i ribara prate brojne registracije. Time se naglašava jedna od brojnih javnopravnih značajki ovoga radnoga odnosa.²¹

19 Zakon o sustavu državne uprave, NN br. 75/93, 92/96, 48/99, 15/00, 127/00, 59/01, 190/03 (pročišćeni tekst) 199/03, 79/07; Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, NN br. 41/08, 119/08.

20 Zakon o trgovačkim društvima, NN br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09; Zakon o obrtu, NN br. 77/93, 90/96, 102/98, 64/01, 71/01, 49/03 (pročišćeni tekst), 68/07, 79/07.

21 Pomorski zakonik, NN br. 181/04. 76/07 i 146/08 i Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 22 o ugovoru o najmu pomorca (1926.), NN - Međ. ugovori, br. 2/94., dostupno i na službenim internet stranicama MOR-a: <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm>, posjećeno dana 27.11.2010. godine.

Registracija ugovora o radu pomorca i ribara je da bi se zaštitili život i rad pomoraca i ribara, ali i sigurnost plovidbe i ribolova u vrlo složenim uvjetima rada.

Specifičnost ove registracije jest u obliku, načinu, ovlasti, mjestu i vremenu registracije ugovora o radu s pomorcem i ribarom.

2.2. O registraciji ugovora o radu – općenito

Registracija ugovora o radu s pomorcem i ugovora o radu s ribarom, kao radnika na pomorskim ribarskim plovnicima zahtijeva se zbog tri osnovna razloga: specifičnosti statusa pomorskog trgovačkog broda i ribarskoga plovnog objekta, specifičnosti brodarica i ribara kao poslodavca, te složene specifičnosti radnopravnoga i socijalno-pravnog položaja pomorca i ribara kao zaposlenika.

Registracija predstavlja jedan od elemenata javnopravnoga karaktera radnog odnosa pomorca i ribara. Iako se obavlja prije ukrcanja pomorca i ribara na brod, to se čini i zbog uvjeta rada na brodu i posebnih okolnosti koje taj rad prate u plovidbi. Ne treba zanemariti zahtjeve sigurnosti broda i plovidbe, kao i posebne zaštite pomorca.

Registracija je identifikacija pomorca i ribara, ali i poslodavca. Pomorac se identificira sa svojstvom člana posade: u službi palube, službi stroja ili općoj službi. Ribar se identificira u onom svojstvu u kome će raditi na ribarskom plovnom objektu. Još je Zakon o radnim odnosima, NN br. 25/92, u odredbi čl. 105. propisivao da se ugovor o zaposlenju pomorca, odnosno odluka o izboru radnika-pomorca za obavljanje poslova u svojstvu člana posade broda u pomorskom prometu i pomorskom ribarstvu i njegova pismena izjava o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu podnosi na registraciju općinskom tijelu uprave nadležnom za rad i radne odnose prema sjedištu organizacije, odnosno poslodavca u roku od osam dana nakon stupanja radnika na rad.

Radi se o javnopravnom karakteru radnog odnosa pomorca i ribara, jer država i na ovaj način pokazuje “svoj” interes u ovim radnim odnosima, ali obavlja i nadzor pri sklapanju, trajanju i prestanku ugovora o radu s ovim kategorijama zaposlenika. To je precizno bilo uređeno Pravilnikom o sadržaju i načinu registracije odluke o izboru radnika-pomorca za člana posade broda i njegove pismene izjave o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu.²²

No, ističe se da se ne radi samo o registraciji radi evidencije. Registracija znači i pravo državnog tijela uprave da obavlja uvid, kontrolu i traži ispravak ugovora o radu koji ne sadrži sve bitne uglavke određene Zakonom i podzakonskim aktima o ugovoru o radu. Radi se o tzv. neposrednom nadzoru države nad zakonitošću ovih ugovora, pa registracija istodobno znači svojevrsnu “potvrdu” zakonitosti tih ugovora.

22 Zakon o radnim odnosima, NN br. 25/92 i Pravilnik o sadržaju i načinu registracije odluke o izboru odnosno ugovora o zapošljavanju radnika pomoraca kao člana posade broda, NN br. 73/94.

U smislu odredbe čl. 250. Zakona o obveznim odnosima²³, moglo bi se reći da se radi o odobrenju, jer se “za zaključenje ovoga ugovora” daje suglasnost trećeg, u ovom slučaju državnog tijela, i to “poslije njegovog zaključenja”. Nadalje, ovo odobrenje “mora biti dato u obliku propisanom za ugovore za čije se zaključenje daje”. Međutim, ovdje nadležno tijelo državne uprave izravno ne daje odobrenje za sklapanje ugovora o radu s pomorcem, odnosno s ribarom.

Nesporno je da se radi o posebnom obliku ugovora o radu. Zahtjev zakona da ugovor bude zaključen u određenoj formi vrijedi i za sve naknadne (kasnije) izmjene ili dopune ugovora” (čl. 286. st. 2. Zakona o obveznim odnosima). Primjena “općih propisa obveznoga prava” u ovom ugovoru temelji se i na odredbi čl. 6. Zakona o radu.²⁴

2.3. BRODOVI KOJI VIJU ZASTAVU POGODNOSTI I PRATEĆA PROBLEMATIKA

Zastavu pogodnosti (FOC) viju vlasnici brodova čiji je interes novac, pa svojim brodovima daju lažnu državnu pripadnost. Brodovi koji viju zastave pogodnosti nemaju veze sa zemljom čiju zastavu viju (“jeftina”, “povlaštena” zastava u zemljama-državama poput Liberije, Hondurasa, Paname, Cipra, Bahama i dr.). Na njima se ne poštuju ni najmanji standardi za rad pomoraca na brodu. Pomorci primaju male plaće, žive u lošim uvjetima rada i života na brodu, nemaju odmora niti odgovarajuće zdravstvene zaštite i medicinske pomoći, često im se ne dopušta izlazak u luci, a i brodovi su nesigurni za plovidbu. Često se uštežu troškovi repatrijacije.

Javlja se i problem manjkavih ugovora, koji se i ne registriraju. To je uočio i MOR intervenirajući s dvije preporuke 1958. godine, i to Preporukama br. 107 i 108, o uvjetima života, rada i sigurnosti pomorca u vezi s upisom brodova.

Prema Konvenciji MOR-a (ILO, OIT) br. 147, iz 1976. godine²⁵, vlasti pomorske luke svake države koja je ratificirala tu Konvenciju imaju pravo, odnosno ovlasti, nadzora svakog broda koji pristane u tim lukama. Nadzor se obavlja ne samo zbog utvrđivanja poštivanja međunarodnih normi sigurnosti plovidbe na moru, već i socijalnopravnih i radnopravnih uvjeta rada i života pomoraca. Lučke vlasti mogu poduzimati odgovarajuće mjere na mjestu događaja.²⁶

23 Zakon o obveznim odnosima, NN br. 35/05, 41/08.

24 Zakon o obveznim odnosima, cit.; Zakon o radu, NN br. 149/09.

25 Dostupno na službenim internet stranicama Međunarodne organizacije rada: <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdsp1.htm>, posjećeno dana: 28.11.2010. godine.

26 Zastave pogodnosti – ITF-ova kampanja, ITF Seafarer’s Bulletin, International Transport Workers’ Federation, London, 1990, uz ITF Standard Collective Agreement, 1990.

2.4. Pravna regulativa pitanja registracije ugovora o radu s pomorcem i ribarom

Prema Konvenciji MOR-a (ILO, OIT) br. 22 o ugovoru o najmu pomoraca (1926.), pomorcu se mora omogućiti da ispita sadržaj ugovora prije nego što bude potpisan. Uvjeti pod kojima pomorac (mornar) potpisuje ugovor utvrđuju se nacionalnim zakonodavstvom i nadziru ih nadležne vlasti radi zaštite interesa brodovlasnika i mornara.

Ovu poruku i normu iz navedene Konvencije pratilo je radno zakonodavstvo u nas, a napose provedbeni propisi. Tako je Pravilnik o sadržaju i načinu registracije odluke o izboru radnika-pomorca za člana posade broda i njegove izjave o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu²⁷, propisivao koji se podaci upisuju u poseban registar. Osnova za donošenje i primjenu navedenoga Pravilnika bila je u čl. 106. Zakona o radnim odnosima²⁸.

Posebni registar vodili su općinska tijela uprave nadležna za rad prema sjedištu organizacije, odnosno poslodavca. Ugovor je morao sadržavati jedanaest podataka, točno navedenih u tom Pravilniku. Sadržaj je morao biti sukladan Zakonu, kolektivnom ugovoru i općim aktima organizacije brodara.

Međunarodni karakter plovidbe morem i posebnost radnog odnosa pomorca, o uvjetima i načinu rada i zasnivanja radnog odnosa, te specifična prava i obveze brodara i pomorca, kao i načina prestanka radnog odnosa, razlogom su za ovako precizno heteronomno uređivanje sadržaja i načina registracije ugovora s pomorcem.²⁹

Tako je u Narodnim novinama br. 73/94 od 14. listopada 1994. godine, objavljen Pravilnik o sadržaju i načinu registracije odluke o izboru, odnosno ugovora o zapošljavanju radnika-pomorca kao člana posade broda. Za registraciju je nadležan županijski ured za rad, zdravstvo i socijalnu skrb, sukladno odredbama Uredbe o ustrojavanju županijskih ureda.³⁰

Donošenje Pravilnika iz 1994. godine uslijedilo je kao obveza u provedbi odredbe čl. 105. Zakona o radnim odnosima³¹. Ta odredba glasi: "Ugovor o zaposlenju pomorca odnosno odluka o izboru radnika-pomorca za obavljanje poslova u svojstvu člana posade broda u pomorskom saobraćaju i pomorskom ribarstvu i njegova pismena izjava o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu, podnosi se na registraciju općinskom organu uprave nadležnom za rad i radne odnose prema sjedištu organizacije, odnosno poslodavca u roku od osam dana nakon stupanja radnika na rad. Republički organ uprave nadležan za rad propisivat će sadržaj i način registracije iz stavka 1. ovoga članka." Registriraju se sve izmjene i dopune ugovora.

27 Pravilnik o sadržaju i načinu registracije odluke o izboru radnika-pomorca za člana posade broda i njegove izjave o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu, SL br. 35/79.

28 Zakon o radnim odnosima, SL br. 11/78.

29 UČUR, Marinko, Polazišta i konvencije u uređivanju radnopravnog statusa pomoraca, Pomorski zbornik, knjiga 31/93, str. 171-188.

30 Uredba o ustrojavanju županijskih ureda, NN br. 116/93.

31 Zakon o radnim odnosima, NN br. 25/92.

Posebnom odredbom ovoga Pravilnika propisana je dužnost organizacija i poslodavaca, ako to do sada nisu učinili, da ugovore dostave na registraciju u roku od 30 dana od stupanja Pravilnika na snagu.

Dana 8. veljače 1996. godine stupio je na snagu Pravilnik o sadržaju i načinu registracije ugovora o radu pomorca i ribara.³² Prema odredbama čl. 11. st. 6. i 7. Zakona o radu, NN br. 38/96: "Ugovor o radu pomorca i ribara mora se registrirati pri županijskom uredu nadležnom za poslove rada. Ministar nadležan za rad će pravilnikom utvrditi sadržaj i način registracije ugovora o radu pomoraca i ribara." Upravo pozivom na ove odredbe Ministar rada je donio taj Pravilnik. Danom stupanja na snagu ovoga Pravilnika prestaje biti na snazi Pravilnik o sadržaju i načinu registracije odluke o izboru, odnosno ugovora o zapošljavanju radnika-pomorca kao člana posade broda, NN br. 73/94.

Iz odredbe čl. 10. Pravilnika o sadržaju i načinu registracije ugovora o radu pomoraca i ribara zaključuje se da su brodari-poslodavci dužni podnijeti na registraciju sve do tada registrirane ugovore, koji će biti usklađeni sa Zakonom o radu do dana 31. ožujka 1996. godine, prema odredbi čl. 241. st. 1. toga Zakona.³³

Sada je na snazi Pravilnik, koji je predmet ovoga rada.³⁴

2.5. Određenje pojmova i kategorija sadržanih u Pravilniku

U Pravilniku se koriste pojmovi i kategorije koje nisu ili su nedovoljno definirane. Zbog toga se mora potražiti objašnjenje u drugim propisima i pravnoj teoriji.

Sadržaj ugovora o radu pomorca i ribara čine obvezatni uglavci toga dvostranog pravnog akta. Izraz je volje poslodavca i zaposlenika, determinirane heteronomnim i autonomnim normama. Sadržaj čine prava, obveze i odgovornosti subjekata toga ugovora (subjekata radnog odnosa). Sadržaj stvara pravni odnos, odnosno u tako uspostavljenom pravnom odnosu nalazi se heterogeni sadržaj, sačinjen od brojnih pravnih činjenica. Na njima i zbog njih nastaje, mijenja se i prestaje ugovor o radu (o čemu se piše u nastavku).

Registracija je unošenje u registar ugovora podataka, tj. upisivanje (bilježenje, uknjižavanje) onih činjenica koje u čl. 3. određuje Pravilnik. To je popis ugovora o radu pomoraca i ribara (registar, upisnik, knjiga) i smatra se javnom ispravom. Ima snagu kao i drugi javni registri (zemljišne knjige, matične knjige, knjige dionica i sl.). To je registar ugovora, zbirki, isprava i abecedni imenik.³⁵

Nadležno tijelo je ured državne uprave u županijama nadležan za poslove rada prema sjedištu poslodavca kod kojega pomorac ili ribar zasniva radni odnos (čl. 2. Pravilnika). To je tijelo koje obavlja određene upravne, stručne i druge poslove.

32 Pravilnik o sadržaju i načinu registracije ugovora o radu pomoraca i ribara, NN br. 8/96, objavljen dana 31. siječnja 1996. godine.

33 UČUR, Marinko, Ugovor o radu u Prijedlogu Zakona o radu RH, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 14 (1993.), str. 143.-158.

34 Zakon o radu, cit. i Pravilnik, cit. poz. bilj. br. 1. i 2.

35 Pravilnik, cit., čl. 5. st. 1.

Poslodavac je osoba koja zapošljava pomorca ili ribara. Poslodavac je fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju zaposlenik u radnom odnosu obavlja određene poslove (čl. 3. st. 1. i čl. 4. st. 2. Zakona o radu). Poslodavac je brodar (vlasnik broda, naručitelj prijevoza u brodarskom ugovoru i poslovođa pomorskog broda) kod koga je pomorac sklopio ugovor o radu i ukrcan je za člana posade.³⁶ Poslodavac je vlasnik ili korisnik ribarskoga broda (namijenjenog morskome ribarstvu) koji zapošljava ribara.

Radnik - zaposlenik je pomorac ili ribar. Pomorac je zaposlenik koji je dobrovoljno, po ugovoru o radu, sukladno konvencijama i preporukama, zakonu, podzakonskim aktima, kolektivnim ugovorima i pravilnicima poslodavca zasnovao radni odnos na brodu kao član posade, kroz određeno vrijeme, obavlja u vidu zanimanja i uz plaću službu koju mu odredi poslodavac, ako za to ispunjava uvjete. Ribar je osoba i radnik na pomorskom ribarskom plovilu.

Pomorski zakonik³⁷ definira posadu broda ovako: "Posadu broda čine osobe ukrcane za obavljanje poslova na brodu i upisane u popis posade" (čl. 125). Zatim, "za obavljanje poslova kojima se osigurava plovidba brod mora imati propisani broj članova posade s odgovarajućim valjanim svjedodžbama o osposobljenosti i dopunskoj osposobljenosti (čl. 130.). Pomorac je pojam koji se koristi za svaku osobu (muškarca ili ženu) zaposlenu na pomorskom brodu.

Ribar je svaka osoba koja je zaposlena ili primljena na rad u bilo kojem svojstvu na ribarskom brodu i koja je upisana u registar posade (čl. 2. Konvencije MOR-a br. 114 o ugovoru o zapošljavanju ribara iz 1959. godine).³⁸

Naziv broda ili brodova na kojem ili na kojima pomorac ili ribar preuzima obvezu raditi jedan je od obveznih uglavaka ugovora o radu s pomorcem ili ribarom.

Postupak započinje pregledom broda. To je tzv. osnovni pregled, kao obvezni pregled kojem podliježe postojeći brod prije početka korištenja broda "prigodom upisa u upisnik brodova i izmjene namjene, granica plovidbe ili drugih svojstava broda na koje se odnose odredbe tehničkih pravila" (čl. 80. Pomorskog zakonika).

Ime broda upisuje se u upisni list što ga izdaje Lučka kapetanija (čl. 98. Pomorskog zakonika). Brod mora imati ime (čl. 183. Pomorskog zakonika). Dva broda ne mogu imati isto ime. Rješenje o određivanju imena broda donosi Ministarstvo pomorstva.

Ostali uglavci ugovora o radu pomoraca i ribara, a koji se odnose na vrstu i narav posla, očekivano trajanje ugovora, godišnji odmor, plaću, otkazne rokove i drugo objašnjavaju se u nastavku rada pozivanjem na Zakon o radu i radnopravnu teoriju i praksu.

36 Pomorski zakonik, NN br. 181/04, 76/07, 146/08, čl. 5. st. 1., t. 32. i 33., i čl. 385.-429.; Tako je bilo uređeno i čl. 405. Pomorskog zakonika, NN br. 17/94.

37 Isto, cit. čl. 125.-164.

38 Konvencija br. 114 o ugovoru o zapošljavanju ribara (1959.) u Priručniku Konvencije in preporučila MOR, Kyovski – Radovan, Ljubljana, 1975., str. 275.-278., UČUR, Marinko, LALETA, Sandra, poz. bilj. br. 5.

2.6. Pomorska knjižica

Pomorac je zaposlenik koji, osim radne knjižice, ima i pomorsku knjižicu (matriculu, moreplovnicu). Pomorac mora imati pomorsku knjižicu prilikom ukrcanja na brod. Ima snagu javne isprave i služi umjesto putovnice. Njome se pomorac služi prilikom ukrcanja na sve brodove: domaće i strane. Izdaje je nadležno državno tijelo - lučka kapetanija, nakon "imatriculacije" pomorca u registar pomoraca. Ona se izdaje radi dokazivanja svojstva pomorca, njegovoga prava na plovidbu, stručne kvalifikacije i položaja (statusa).

Prema odredbi čl. 137. Pomorskog zakonika:³⁹ kao član posade na brodu može se ukrcati samo osoba koja ima pomorsku knjižicu ili odobrenje za ukrcavanje. Pomorska je knjižica isprava kojom se dokazuje zdravstvena sposobnost, svojstvo u kojemu je član posade ukrčan na brod te trajanje plovidbene službe.

Koja je veza pomorske knjižice i ugovora o radu pomorca? Pomorska knjižica je isprava koja zamjenjuje putovnicu. Posjedovanje pomorske knjižice samo je preduvjet da bi se s osobom, koja ispunjava uvjete za sklapanje ugovora o radu pomorca taj ugovor mogao sklopiti. Radna knjižica nije uvjet za sklapanje ugovora o radu (za zasnivanje radnog odnosa). Pomorska knjižica jest uvjet za ukrcaj člana posade na brod.

Zakon o radu govori o zasnivanju radnog odnosa u čl. 8., pa kaže: "Ugovorom o radu zasniva se radni odnos". Pomorski zakonik u čl. 137. st. 2. navodi da se pomorskom knjižicom, uz ostalo, dokazuje "trajanje zaposlenja na brodu", a u čl. 138. govori o "trajanju zaposlenja" i "prestanku zaposlenja". Pomorski zakonik, u čl. 144. st. 2., govoreći o brodolomu, uređuje da: "član posade koji je zaposlen kod brodar, u slučaju brodoloma, ima pravo na naknadu za svaki dan stvarnog trajanja nezaposlenosti, u visini plaće koju mu je trebalo isplatiti prema ugovoru, time da ukupni iznos naknade, koja mu se ima isplatiti, ne može premašiti iznos dvomjesečne plaće".

Plaća je radnopravna kategorija. Ona je bitan element radnog odnosa kao pravnog odnosa. Kako Pomorski zakonik govori o plaći, zaposlenju i nezaposlenosti, riječ je o ugovoru o radu, odnosno radnom odnosu. Uostalom, to proizlazi i iz odredbe čl. 993., koji glasi "Za radne odnose članova posade brodova mjerodavno je pravo koje su stranke izabrale, a ako stranke nisu izabrale mjerodavno pravo, mjerodavno je pravo državne pripadnosti broda ako okolnosti ne upućuju na neko drugo pravo koje je činjenično ili pravno u bližoj vezi sa spornim odnosom i strankama"⁴⁰.

Elementi pomorske knjižice zadani su i nalaze se na 74 stranice te javne isprave. Bitni elementi ugovora o radu zadani su odredbama čl. 13. Zakona o radu, a Pravilnik to proširuje i precizira:

1. Na prvoj strani matricule pored ostalog je i naziv akta na hrvatskom i engleskom jeziku.

39 Prije je bio čl. 153. Pomorskog zakonika, NN br. 17/94.

40 Stari Pomorski zakon, NN br. 17/94 u čl. 993. propisivao je da je mjerodavno pravo države pripadnosti broda.

2. Na drugoj strani su podaci o pomorcu: ime i prezime pomorca, datum, godina i mjesto rođenja i državljanstvo pomorca. U ugovoru o radu, prema članku 13. Zakona o radu, jedan od uglavaka je o strankama te njihovom prebivalištu, odnosno sjedištu (za zaposlenika su to navedeni osobni podaci, uz koje se obično navodi OIB ili JMBG, a Zakon uređuje i oznaku prebivališta).

3. Treća strana pomorske knjižice služi za unošenje osobnog opisa pomorca s fotografijom 6x4,5 cm, a ispod je potpis vlasnika dokumenta, vrijeme izdavanja, naziv organa koji je izdao pomorsku knjižicu, datum i godina izdavanja i klasifikacijski broj. Radna knjižica nema fotografiju zaposlenika jer ne služi kao putovnica, kao što je slučaj s matriculom. Ugovor o radu potpisuju stranke ugovora, određenog dana.

4. U četvrtu, petu i šestu stranicu upisuju se podaci iz breveta, tj. podaci o stečenom zvanju. U ugovoru o radu navodi se uglavak o “nazivu, naravi ili vrsti rada na koji se zaposlenik zapošljava ili kratak popis ili opis poslova”.

5. Na ostalim stranicama pomorske knjižice upisuju se podaci o ukrcaju ili iskrcaju pomorca i imena brodova na kojima je pomorac plovio s nazivima njihovih brodara. U ugovoru o radu to je “mjesto rada, a ako ne postoji stalno ili glavno mjesto rada, onda napomenu da se rad obavlja na različitim mjestima”.

2.7. Uglavci ugovora o radu pomoraca i ribara

Obvezni sadržaj pisanog ugovora o radu, odnosno pisane potvrde o sklopljenom ugovoru o radu, propisuje Zakon o radu u članku 13.

1. Ugovor o radu mora sadržavati uglavak o strankama te njihovom prebivalištu, odnosno sjedištu (čl. 13. st.1. t.1.). Ugovor o radu pomorca i ribara mora sadržavati uglavak o “nazivu, tvrtki i sjedištu poslodavca”; ime i prezime, datum rođenja, OIB, mjesto rođenja i prebivalište pomorca ili radnika na pomorskom ribarskom plovilu” (čl. 3. st. 1. t. 1. i 2. Pravilnika).

Ugovor o radu je pisani pravni akt. Dvostran je i s oneroznim titulusom. On je osnova radnog odnosa - pravnog odnosa *intuitu personae* (osobnopravni odnos). Stranke ugovora su poslodavac i radnik (zaposlenik). Na strani poslodavca može biti i pravna i fizička osoba: brodar ili ribar-poslodavac, a na strani radnika (zaposlenika) samo fizička osoba: pomorac ili ribar – osoba radnik na pomorskom ribarskom plovilu.

Ako je poslodavac pravna osoba, onda se na tvrtku i sjedište odnose odredbe o tvrtki i sjedištu kako ih propisuje Zakon o trgovačkim društvima i kako su upisane u trgovački registar. Tvrtka i sjedište se u pravnom prometu mogu samo tako koristiti kako su u registru upisane.

Poslodavac-fizička osoba može biti i obrtnik sukladno Zakonu o obrtu i ribarska zadruga po Zakonu o zadrugama pod uvjetima utvrđenim Zakonom o morskom ribarstvu.

U pogledu podataka za pomorca, odnosno ribara, to su slijedeći podaci: ime i prezime, OIB, datum rođenja, mjesto rođenja i prebivalište pomorca ili ribara.

Podatke o pomorcu nalazimo i u pomorskoj knjižici, u kojoj se, uz navedeno, upisuje i državljanstvo pomorca. Uputno je u ugovore unositi i podatak o jedinstvenom matičnom broju građana (JMBG) radi propisanih evidencija i potpunih podataka za pomorca, odnosno ribara. U najvećem broju slučajeva to zamjenjuje OIB.

Svaki građanin može imati samo jedno prebivalište kao stalno mjesto boravka. Poslodavac ga može prepisati iz osobne iskaznice.

2. Mjesto i datum sklapanja ugovora je uglavak kojega određuje čl. 3. st. 1. t. 3. Pravilnika, a Zakon o radu to označava kao “dan početka rada” (čl. 13. st. 1. t. 4.). To nisu isti pojmovi, jer se dan sklapanja ugovora ne mora “poklapati” s danom otpočinjanja rada. Kod pomorca i ribara to u pravilu nije slučaj (vidi čl. 3. st. 1. t. 7. Pravilnika). U tom smislu bolja je odredba čl. 3. st. 1. t. 3. Pravilnika. U pravilu, mjesto sklapanja ugovora je u sjedištu poslodavca, a može biti i drugo mjesto u kome se za to ukaže potreba, na kome ili u kome poslodavac obavlja registriranu djelatnost. Tako, npr. to će biti u mjestu u kome zapovjednik broda mora popuniti sastav članova posade broda, pa makar i sa stranim državljaninom.⁴¹

3. U čl. 3. st. 1. t. 4. Pravilnika određeno je da ugovor mora imati uglavak o “nazivu broda ili brodova na kojem ili na kojima pomorac ili ribar preuzima obvezu raditi”, a u čl. 13. st. 1. t. 2. Zakona o radu to je uglavak o “mjestu rada, a ako ne postoji stalno ili glavno mjesto rada, onda napomenu da se rad obavlja na različitim mjestima”. Time se postiže individualizacija broda, odnosno brodova.

Svaki brod mora imati posadu koja mu po broju i kvalifikacijama pripada (odgovara), radi sigurnosti života na moru i poštivanja odredbi koje se odnose na radno vrijeme, sprječavanje prevelike opterećenosti posade i svodeći na minimum prekovremeni rad. (Konvencija MOR-a br. 109 o plaćama, radnom vremenu na brodu i brojnomo stanju posade, revidirana 1958. godine).⁴²

U analiziranim ugovorima o radu (*labour contract*), sklopljenim između brođara i pomorca, redovito se unosi ovaj uglavak: *The vessel* (brod), *Name* (ime), *Official no.* (službeni broj), *Flag* (zastava) i *Port of registry* (luka upisa).

U Konvenciji MOR-a br. 114 o uvjetima za zapošljavanje ribara iz 1959. godine u čl. 6. st. 3. t. c) upisuje se u ugovor i podatak o ribarskom brodu ili brodovima na kojima ribar preuzima obvezu raditi.

4. U čl. 3. st. 1. t. 5. Pravilnika označen je i uglavak o “načinu, naravi ili vrsti poslova na koje se pomorac ili ribar zapošljava”, a prema čl. 13. st. 1. t. 3. Zakona o radu, ugovor o radu mora sadržavati uglavak o “načinu, naravi ili vrsti rada na koji se zaposlenik zapošljava ili kratak popis ili opis poslova”.

U Konvenciji MOR-a br. 114 o uvjetima za zapošljavanje ribara (1959.) u čl. 9. st. 3. t. e) to se precizira kao “posao kojega ribar bude obavljao”.

U ugovorima naših brođara upisuje se: svojstvo pomorca (zvanje, *position*) a

41 UČUR, Marinko, Javnopravne karakteristike zapošljavanja i zaštite pomoraca, Pomorski zbornik 32 (1994.) str. 237-258. Zakon o obrtu, NN br. 77/93, 90/96, 102/92, 64/01, 71/01, 49/03, 68/07, 79/07, Zakon o zadrugama, NN br. 36/95, 67/01, 12/02.

42 International Labour Conventions and Recommendations 1919-1991 (Vol. I. i II), Int. Labour Office, Geneva, 1992., str. 664.

tako piše i u kolektivnom ugovoru za pomorce. Osim zapovjednika, to su: časnici palube, vođa palube, kormilari, upravitelj stroja, časnik stroja, telegrafist, mehaničar, konobar, kuhar, mazač, mornar, čistač, mladić palube i dr.

Zvanja na brodu su različita, ali se pojam pomorci najčešće vodi uz članove posade broda na palubi i u stroju broda, ali brodsku posadu čini i opća ili pomoćna služba, odnosno članovi posade na tim radnim mjestima na brodu.

Zvanja članova posade stječu se položenim odgovarajućim ispitom za određeno zvanje. Osim ovoga, članovi posade moraju stjecati i posebna ovlaštenja, jer se smatra da je brod sposoban za plovidbu, između ostalog, “ako ima propisan broj stručno osposobljenih članova posade” na poslovima: navigacije, kretanja i iskrcavanja tereta, održavanja čistoće na brodu, ličenja broda, rada s mehaničkim uređajima, upravljanja pogonskim i pomoćnim strojevima i drugim mehaničkim uređajima.

Brod mora imati određeni broj članova posade odgovarajuće životne dobi, odgovarajućega zvanja i odgovarajućih ovlaštenja. To se odnosi na “kvalificiranost i kompetentnosti posade” kao sastavni dio standarda na trgovačkim brodovima, prema Konvenciji MOR-a br. 147 o minimalnim standardima na trgovačkim brodovima (1976.) i Preporuci br. 155 (1976.) o trgovačkoj mornarici (poboljšanju standarda).

U svemu se moraju poštivati opći i posebni uvjeti za sklapanje ugovora o radu s pomorcem: liječnički pregledi o posebnoj zdravstvenoj sposobnosti, državljanstvo, stručna sprema i plovidbeni staž, te ovlaštenja za obavljanje određenih poslova na brodu, prema Konvencijama MOR-a br. 53 (1936.) o minimumu stručne sprema zapovjednika i časnika trgovačke mornarice; Konvencija MOR-a br. 69 (1946.) o diplomi brodskih kuhara; Konvencija MOR-a br. 74 (1946.) o kvalifikacijama mornara i drugima.⁴³

5. Kako je već navedeno u članku 13. st. 1. t. 4. Zakona o radu, kao obvezni uglavak ugovora o radu navodi se i “dan početka rada”. U praksi će se pojaviti problem jer poslodavac treba reći i u koji sat je zaposlenik dužan započeti (otpočeti) rad (zbog rada u smjenama, kliznoga radnog vremena, preraspodjele, noćnog rada i sl.). U Pravilniku se to definira kao “putovanje ili putovanja koja će se poduzeti ako se taj podatak može dati u vrijeme sklapanja ugovora”, odnosno “mjesto i dan kada se pomorac ili ribar mora javiti na brod radi otpočinjanja rada, ako se ti podaci mogu dati u vrijeme sklapanja ugovora” (čl. 3. st. 1. t. 6. i 7. Pravilnika).

U Konvenciji MOR-a br. 114 o uvjetima za zapošljavanje ribara (1959.) u čl. 6. st. 3. t. d) piše “putovanje ili putovanja koja će se poduzeti, ako je to moguće dati u vrijeme sklapanja ugovora”, a u čl. 6. st. 3. t. f) navodi: “po mogućnosti mjesto i datum, kada se mora ribar javiti na brod radi otpočinjanja rada”.

Nositelj plovidbenog pothvata je brodar (poslodavac). Plovidbeni pothvat je i međunarodno putovanje “prema plovidbenom planu iz bilo koje hrvatske luke u stranu luku i obratno” (čl. 5. t. 26. i 29. Pomorskog zakonika). Plovidbeni pothvat

43 UČUR, Marinko, Kolektivni ugovor za pomorce, Zbornik Pravnog fakulteta, Rijeka, 16. (1), 1995. i UČUR, Marinko, LALETA, Sandra, op. cit., te UČUR, Marinko, Radnopravni status pomoraca, Pravni fakultet, Rijeka, 2003.

je i trajanje - određeno putovanje broda, kad se sklapa ugovor o radu na određeno vrijeme.

U ugovoru se u praksi mora označiti dan kada otpočinje rad na brodu ili način kako će se to odrediti. Bitno je naznačiti i prava prije ukrcaja, od dana kada putovanje pomorca ili ribara započne iz njegovog mjesta prebivališta (ili boravka, ako je tako ugovoreno). Slijedi plovidba svim morima (ili samo nekim, za ribare), sukladno općeprihvaćenim običajima plovidbe na moru. U ugovorima se navodi i vrijeme stupanja na dužnost (*Estimat-ed time of taking up position*) i luka stupanja na dužnost (*Port where posi-tion is taken up*).

6. S prethodnom točkom vezan je i čl 3. st. 1. t. 8. Pravilnika da ugovor o radu mora sadržavati uglavak o: "očekivanom trajanju ugovora, u slučaju ugovora na određeno vrijeme utvrđeno na način da se odredi dan kada ugovor prestaje ili luka odredišta i rok po isteku kojega pomorcu ili ribaru nakon dolaska u luku odredišta prestaje radni odnos".

Već je navedeno da u čl. 10. Zakon o radu određuje kad se može sklopiti ugovor o radu na određeno vrijeme, pa i kad se radi o "ostvarenju određenoga poslovnog pothvata ili ukrcaju posade na brod".

Posljednjih godina praksa je naših brodara da sklapaju ugovore s pomorcima na određeno vrijeme, na šest, a najviše devet mjeseci. "Ugovor o radu prestaje, ako je sklopljen na određeno vrijeme, istekom roka određenog tim ugovorom." Međutim, poslodavci neće moći duže od tri godine zasnivati radni odnos sklapanjem ugovora o radu na određeno vrijeme "osim, ako je to zakonom ili kolektivnim ugovorom dopušteno" (čl. 10. st. 3. Zakona o radu). Međutim, i tu je Zakon o radu nedosljedan jer "prekid kraći od dva mjeseca ne smatra se prekidom razdoblja od tri godine...", a zapravo brodari prave "duži" prekid i time idu na štetu pomorcima i ribarima.

Sličnu odredbu ima Zakon o radu u čl. 13. st. 1. t. 5., po kojoj ugovor o radu mora sadržavati uglavak o "očekivanom trajanju ugovora, u slučaju ugovora o radu na određeno vrijeme". Radni odnos na određeno vrijeme, ne samo što je iznimka već i jedno vrlo složeno pravno pitanje i pravni odnos.

Sukladno čl. 6. st. 3. t. i) Konvencije MOR-a br. 114 (1959.) o ugovoru o radu ribara, ponavlja se odredba st. 1. toga članka (da se ugovor o radu s ribarom sklapa u pravilu na određeno vrijeme, za određeno putovanje, ili ako to dopušta nacionalno zakonodavstvo, na neodređeno vrijeme), pa se o trajanju ugovora kaže: "ako je sklopljen na određeno vrijeme - određuje se i točan dan prestanka ugovora; ako je ugovor sklopljen za određeno putovanje, treba se sporazumjeti o očekivanom završetku posla i o danu kada će ribar po povratku u matičnu luku ili određeno mjesto prestat i raditi. Ako je ugovor o radu sklopljen na neodređeno vrijeme, svaka strana može otkazati ugovor u otkaznom roku, tako da taj otkazni rok za vlasnika ribarskog broda ne može biti kraći nego za ribara.

7. Slijede odredbe ugovora o radu s pomorcem ili ribarom, koje mogu biti precizno uglavljene. Ako to nije slučaj, onda umjesto tih uglavaka "može se u ugovoru uputiti na odgovarajuće zakone, druge propise, kolektivne ugovore ili pravilnike o radu koji uređuju ta pitanja" (čl. 3. st.1. t. 9., 10. i 11., te st.2.

Pravilnika).

“Ta pitanja”, odnosno uglavci ugovora o radu su sljedeći: “trajanje plaćenog godišnjeg odmora na koji pomorac ili ribar ima pravo”; “osnovna plaća, dodaci na plaću, novac u kojem će se isplaćivati, te razdoblja isplate”; otkazni rokovi kojih se mora pridržavati pomorac ili ribar, odnosno poslodavac...”. Slično rješenje ima i Zakon o radu u čl. 13., st. 1. t. 6., 7., 8. i 9., tako da u t. 6. govori o godišnjem odmoru; t. 7. - otkaznim rokovima; t. 8. - osnovnoj plaći; a u t. 9. o trajanju redovitog radnog dana ili tjedna (ove odredbe u Pravilniku nema).

Trajanje godišnjeg odmora određuje Zakon o radu, u svakoj kalendarskoj godini “od najmanje četiri tjedna” (čl. 55. st. 1.). Maksimum nije određen. Ostale odredbe o godišnjem odmoru u Zakonu o radu su sadržane u čl. 56.-64. U čl. 63. st. 4. propisano je, pored ostalog, da član posade broda “može godišnji odmor u cijelosti koristiti u sljedećoj kalendarskoj godini”.

Godišnji odmor pomorca uređuje Konvencija MOR-a br. 91 (1949.) o plaćenom godišnjem odmoru pomoraca. Broj dana godišnjeg odmora određen je u čl. 3. za zapovjednika i časnike, odnosno za druge članove posade.

Otkazni rokovi vrijede kod ugovora o radu na neodređeno vrijeme, a mogu se ugovoriti i kod ugovora o radu određenog trajanja (čl. 110. Zakona o radu).

Prema kolektivnom ugovoru za pomorce, zaposlenje pomorca može prestati: istekom ugovora o zaposlenju, na zahtjev pomorca i prema odluci poslodavca-brodara. Zaposlenje po zahtjevu pomorca prestaje, uz otkazni rok od 30 dana, u točno određenim slučajevima, a može prestati i uz obostranu suglasnost brodara i pomorca. Ukoliko se dogodi slučaj potpunog ili izvanrednoga gubitka broda, prodaje ili rashodovanja, te ako poslodavac ne može osigurati pomorcu zaposlenje pod istim uvjetima (ugovorenim), pomorac može raskinuti ugovor bez, za sebe, štetnih posljedica, a poslodavac snosi troškove repatrijacije. Svaki raskid ugovora o radu mora se s pomorcem ili ribarom pisano potvrditi.

Najsloženije i najosjetljivije pitanje u ugovoru o radu je plaća, kao “određeni novčani iznos” na kojega pomorac i ribar imaju pravo za izvršeni rad kod poslodavca. Plaća se utvrđuje zakonom, kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu. Odredbe o plaći sadržane su u Zakonu o radu u odredbama čl. 82. - 89.

U ugovoru o radu s pomorcem i ribarom mora se upisati osnovna plaća, dodaci na plaću, novac u kojem će se isplaćivati, te razdoblja isplate plaće. “Plaća se isplaćuje nakon obavljenog rada” (čl. 84. st. 1. Zakona o radu). Posebno se ugovara ili upućuje na kolektivni ugovor kad se radi o troškovima ukrcaja i repatrijacije, koje snosi poslodavac. Nadalje, zbog posebnih uvjeta rada na brodu ugovaraju se: radno vrijeme, prekovremeni rad, držanje straže, naknada za rad subotom i nedjeljom i dr.

Na kolektivni ugovor treba uputiti kad se ugovaraju pitanja: zdravstvene skrbi, naknade za bolovanje, gubitak života, smrti za vrijeme službe, službe u područjima ratnih i ratu sličnih operacija, onesposobljenosti, prehrane, smještaja, komfora i dr.

U ugovorima o radu upisuje se novac u kojemu će se isplaćivati, a u kolektivnom ugovoru za pomorce navedene su tablice najniže plaće na brodu. Isplata plaće obavlja se u gotovini i li na račun banke koju pomorac ili ribar odredi.

Za izvanredne poslove na brodu ugovara se posebna naknada. Posebne naknade pripadaju pomorcima za rad na posebnim brodovima (ORE-BULK-OIL brodovi, tanker i sl).

Ponovimo, odredbe o trajanju plaćenoga godišnjeg odmora, osnovnoj plaći i otkaznim rokovima nalaze se u zakonu, konvencijama, pravilnicima i kolektivnim ugovorima, pa se u ugovoru o radu na njih može uputiti (čl. 3. st. 2. Pravilnika). To su vrlo složena pitanja s brojnim detaljima, i uputnije je to tako napisati u ugovoru o radu.⁴⁴

8. Ugovor o radu pomorca i ribara mora sadržavati i “uglavak da je poslodavac upoznao pomorca ili ribara s pravilima i obvezama koje proizlaze iz ugovora, te da ih je pomorac ili ribar prihvatio ili da je pri sklapanju ugovora bio nazočan predstavnik sindikata” (čl. 3. st. 1. t. 12. Pravilnika).

9. U čl. 6. st. 3. t. j Konvencije MOR-a br. 114 (1959.) o radu ribara pro-pisano je da ugovor sadrži i “sve druge podatke koje zahtijeva nacionalno zakonodavstvo”.

U tom smislu uputno je, prilikom sklapanja tih ugovora, utvrditi obveze iz Pomorskoga zakonika, Zakona o radu, Zakona o zaštiti na radu, kolektivnog ugovora za pomorce i drugih akata i na njih uputiti sukladno odredbi stavka drugog čl. 3. Pravilnika. Tu se misli na pitanja naknade za nezaposlenost zbog brodoloma, mirovinama, zaštiti na radu, minimalnim standardima i drugo. U tom smislu sigurnu pomoć nalazimo u konvencijama i preporukama MOR-a.

2.8. Postupak registracije ugovora o radu

“Ugovor na registraciju nadležnom tijelu podnosi poslodavac u tri primjerka u roku osam dana od dana kada je pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu započeo raditi” (čl. 4. Pravilnika).

Zašto je zakonodavac odredio taj rok i zašto je propisao da to bude nakon što “je pomorac ili ribar započeo raditi”, nije jasno. Prema tomu, poslodavac sklapa s pomorcem ili ribarom ugovor o radu, obavlja se ukrcaj na brod, upisuje se u sastav posade broda, a onda poslodavac podnosi ugovor o radu na registraciju. Ako to poslodavac ne obavi, čini prekršaj i može biti kažnjen od 10.000 do 30.000 kuna (čl. 292. st. 1. t. 3. Zakona o radu). “Poslodavac je dužan u roku od osam dana prijaviti nadležnom tijelu svaku promjenu ugovora”, koje se registriraju kao i ugovor. “Nadležno tijelo dužno je registrirati ugovor ili promjenu ugovora u roku osam dana od dana podnošenja ugovora ili njegove promjene na registraciju” (čl. 9. Pravilnika).

Nadležno tijelo za registraciju vodi tri knjige: registar ugovora, zbirku isprava i abecedni imenik. “Redni broj pod kojim je ugovor upisan u registar stalan je i svaka promjena tog ugovora registrira se pod tim brojem”. (čl. 5. st. 4. Pravilnika).

U Registar ugovora unose se podaci, prema čl. 5. st. 2. Pravilnika. To je posebna knjiga sa slijedećim podacima: Republika Hrvatska, županija (npr.

⁴⁴ O tome vidi više: Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi, NN 59/08.

Primorsko-goranska), Ured za rad; redni (registarski) broj pod kojim je ugovor upisan (nakon upisa podataka iz ugovora u registar, na ugovor se upisuje taj broj); naziv, tvrtka i sjedište poslodavca; ime i prezime, OIB, datum rođenja, mjesto rođenja i prebivalište pomorca ili ribara: mjesto i dan sklapanja ugovora; vrijeme na koje je ugovor sklopljen (određeno ili neodređeno vrijeme).

Osim tih podataka u Upisniku (Registru) u Uredu za rad vode se i podaci: oznaka broda ili brodova na kojima je pomorac obvezan raditi kao član posade (npr. plovna dizalica, remorker, ribarski brod i sl.); naziv službe, odnosno radnoga mjesta na kojem radnik radi kao član posade broda (npr. zapovjednik, kormilar, I. časnik, strojar, mazač, upravitelj stroja, mornar, motorista i sl.); približna prosječna plaća za redovni, prekovremeni i noćni rad; nadnevak i mjesto u kojem po iskrcaju prestaju prava iz radnog odnosa zasnovanog na određeno vrijeme ili mimo volje radnika (npr. istekom plovidbenoga zahvata); trajanje otkaznog roka (obvezatnog) kod prestanka radnog odnosa; trajanje godišnjeg odmora; pojedina posebna važnija prava (dio plaće u stranoj valuti, uvjeti za premještaj), prava u svezi sa stručnim usavršavanjem ili obrazovanjem, plaćeni dopust i dr.; izmjene ugovora o zapošljavanju i odluke kojima su izvršene promjene u vrsti i opsegu pojedinih prava i obveza, te promjena uvjeta za njihovo ostvarivanje.

Na svaki primjerak ugovora stavlja se potvrda o registraciji koja obvezno sadrži podatke iz čl. 6. Pravilnika. Tako je, npr. u Županiji Primorsko-goranskoj u Uredu za rad, izrađena "Prijava za registraciju" sa svim traženim podacima koje tom tijelu daje podnositelj prijave, a na ugovorima piše: "Potvrđuje se da je Ugovor o zapošljavanju radnika-pomorca, član posade broda ".....", ime i prezime pomorca:....., upisana u upisnik podataka ovoga Ureda pod registarskim brojem.....Oslobođeno od plaćanja upravne pristojbe. Primjerak isprave ostaje u zbirci isprava. Slijedi: mjesto, datum i potpis ovlaštenog radnika".

"Nakon izvršene registracije nadležno tijelo dostavlja svakoj od stranaka po jedan primjerak ugovora" (čl. 6. st. 2. Pravilnika).

U Zbirku isprava polaže se po jedan primjerak registriranog ugovora.

U abecedni imenik upisuje se: ime i prezime, OIB, prebivalište pomorca ili ribara i redni broj pod kojim je ugovor upisan.

U Pravilniku nema odredbi kojima se uređuje čuvanje ovih isprava i registara. U odredbama čl. 34. Zakona o radu, koje reguliraju zaštitu privatnosti zaposlenika propisano je da "osobni podaci za čije čuvanje više ne postoje privatni ili stvarni razlozi moraju se brisati ili na drugi način ukloniti". To može biti predmetom reguliranja provedbenim propisima uz Pomorski zakonik shodno čl. 1021. i 1022. toga Zakonika.

3. Zaključak o Pravilniku o registraciji ugovora

1. Opća koncepcija radnih odnosa sadržana je i u radnopravnom statusu pomorca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Međutim, različitost od drugih radnih odnosa je naglašena. Bitna različitost i javnopravna karakteristika toga statusa jest i u registraciji ugovora o radu ribara i pomorca.

2. Radni odnos pomorca i ribara kroz ugovor o radu i njegovu registraciju je izrazito odnos *intuitu personae* - vezan uz brodaru i ribara, kao poslodavce, ali i uz brod kao mjesto rada (i života dok plovidbeni ili ribarski pothvat traje). Time se ističe i profesionalnost i inkorporacija pomorca i ribara u sastav posade trgovačkog ili ribarskog broda.

Sklopanje ugovora o radu s ribarom i pomorcem uvjetovano je prethodnim ispunjavanjem brojnih posebnih uvjeta za upis u popis posade i ovlaštenjima za službu na brodu *stricto iure* radi sigurnosti plovidbe i zaštite pomorca i ribara.

3. U praksi su to ugovori o radu na određeno vrijeme "radi određenog poslovnog pothvata ili ukrcaja posade na brod". No, i za to vrijeme, oblikom i registracijom ugovora, želi se postići sigurnost plovidbe i sigurnost života i rada na brodu - pomorca i ribara. Time se pokazuje interes države (javne vlasti) za ove radne odnose, a i pravo nadzora sklopljenih ugovora o radu.

4. Registracijom se utvrđuje i sadržaj ugovora te su određeni njegovi bitni elementi. Analiza sadržaja pokazuje da oni odgovaraju po nazivu i broju onima koje zahtijeva ITF standard, dakako, uz pretpostavku da postoji sklopljen kolektivni ugovor. To se odnosi, pored ostalog na: radni dan, trajanje ukrcaja, troškove repatrijacije, isplatu plaće, radno vrijeme, zaštitu na radu, zdravstvenu zaštitu i dr.⁴⁵ U tom je smislu neophodno "ažurirati" sadržaj kolektivnog ugovora za pomorce, kojega predlaže Sindikat pomoraca Hrvatske brodarima čiji brodovi viju hrvatsku zastavu. Analogna rješenja mogu se naći i za ribare.

5. Propisi o pomorcima i ribarima nisu uredili na primjeren način njihov radnopravni i socijalnopravni status. *De lege ferenda* treba više i kvalitetnije urediti pitanje zapošljavanja (pa i posebne burze za zapošljavanje pomoraca), zatim zdravstvenog i mirovinsko-invalidskog osiguranja pomoraca i ribara, čime će se postići cilj evidencija (registracija) i urediti taj izrazito specifičan radni i socijalni status, sukladno zahtjevima međunarodnoga pomorstva i ribarstva i standardima koje zahtijevaju konvencije i preporuke Međunarodne organizacije rada (ILO, OIT).

6. Pravilnik je stupio na snagu dana 17. lipnja 2010. godine, kada je prestao vrijediti Pravilnik o sadržaju i načinu registracije ugovora o radu pomoraca i ribara, NN br. 8/96.

7. Pored brojnih konvencija i preporuka te drugih propisa (regionalnih i nacionalnih), u primjeni ovoga Pravilnika treba imati u vidu i Pravilnik o radnom vremenu, odmorima i dopustima radnika na pomorskim ribarskim plovilima, NN br. 82/10 koji je stupio na snagu dana 9. svibnja 2010. godine.

45 Vidi supra 21.

Summary

ORDINANCE ON THE PROCEDURE OF REGISTRATION OF AND THE CONTENT OF THE REGISTER OF EMPLOYMENT CONTRACTS FOR SEAMEN AND WORKERS ON MARITIME FISHING VESSELS

The Ordinance on the Procedure of Registration of and the Content of the Register of Employment Contracts for Seamen and Workers on Maritime Fishing Vessels entered into force on 17th of June, 2010. In our legal system, more precisely in regulations on working relations, the obligation to register employment contracts for seamen and fishermen has existed for a long period of time. The obligation has been imposed by the international labour organisation conventions (MOR, ILO, OIT), and *acquis communautaire* as well. The aforesaid Ordinance regulates the procedure of registration of and the content of the register of employment contracts for seamen and workers on maritime fishing vessels. Legal notions and categories regulated by this Ordinance confirm a significant specificity of working relations of seamen and fishermen as a part of working relations within the maritime technology activities. The public legal character of these relations is highly emphasized in the article.

Key words: employment contract, seaman, worker on maritime fishing vessels, registration.

Zusammenfassung

DIE DIENSTVORSCHRIFT ÜBER DAS EINTRAGUNGSVERFAHREN UND REGISTER VON ARBEITSVERTRÄGEN DER SEELEUTE UND ARBEITER AN FISCHERBOOTEN

Am 17. Juni 2010 tritt die Dienstvorschrift über das Eintragungsverfahren und Register von Arbeitsverträgen der Seeleute und Arbeiter an Fischerbooten in Kraft. In kroatischem Rechtssystem, bzw. in den Bestimmungen über Arbeitsverhältnisse gilt lange die Registereintragungspflicht für Arbeitsverträge der Seeleute und Fischer. Dieser Anspruch wurde auch im Rahmen der Internationalen Arbeitsorganisation (ILO, OIT) wie auch in der EU-Gesetzgebung gemacht. Die genannte Dienstvorschrift schreibt das Eintragungsverfahren und den Inhalt des Registers von Arbeitsverträgen der Seeleute und Arbeiter an Fischerbooten vor. Arbeitsrechtliche Begriffe und Kategorien aus dieser Dienstvorschrift bestätigen geradezu die Besonderheit von Arbeitsverhältnissen der Seeleuten und Fischern, die ein Teil der Arbeitsverhältnisse im Bereich der Meerestechnik darstellen.

Schlüsselwörter: Arbeitsvertrag, Seemann, Arbeiter an den Fischerbooten, Eintragung.

Riassunto

REGOLAMENTO RIGUARDANTE IL PROCEDIMENTO DI REGISTRAZIONE ED IL CONTENUTO DEL REGISTRO DEI CONTRATTI DI LAVORO DEI MARINAI E DEI LAVORATORI SUI PESCHERECCI

In data 17 giugno 2010 è entrato in vigore il regolamento riguardante il procedimento di registrazione ed il contenuto del registro dei contratti di lavoro dei marinai e dei lavoratori sui pescherecci. Nel nostro sistema giuridico, in particolare nella normativa concernente i rapporti di lavoro per un tempo piuttosto lungo è esistita la previsione di una registrazione specifica del contratto di lavoro dei marinai e dei pescatori; un tanto quale conseguenza delle convenzioni internazionali dell'organizzazione del lavoro (OIL, ILO, OIT), come pure dell'acquis dell'Unione europea. Il menzionato regolamento disciplina il procedimento di registrazione ed il contenuto del registro dei contratti di lavoro dei navigatori e lavoratori su pescherecci. Le nozioni giuslavoriste e le categorie che rappresentano oggetto del presente regolamento confermano l'alto grado di peculiarità dei rapporti di lavoro dei marinai e dei pescatori, come pure dei rapporti di lavoro nel settore delle attività riguardanti la tecnologia marina. In particolare viene rimarcato l'aspetto pubblicistico di tali rapporti.

***Parole chiave:** contratto di lavoro, marinaio, lavoratore su pescherecci, registrazione.*